

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی

(مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و نحوه ارزشیابی)

مصوب چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورخ ۱۳۹۱/۴/۱۹

بسمه تعالی

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی

رشته: تاریخ علوم پزشکی

دوره: کارشناسی ارشد ناپیوسته

دبیرخانه تخصصی: دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در چهل و هشتمین جلسه مورخ ۹۱/۴/۱۹ بر اساس طرح دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی که به تأیید دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در چهار فصل (مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه) بشرح پیوست تصویب کرد و مقرر می دارد:

۱- برنامه آموزشی کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است.

الف- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیرنظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اداره می شوند.

ب- موسساتی که با اجازه رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و براساس قوانین، تأسیس می شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشند.

ج- مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

۲- از تاریخ ۹۱/۴/۱۹ کلیه دوره های آموزشی و برنامه های مشابه مؤسسات در زمینه کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می توانند این دوره را دایر و برنامه جدید را اجرا نمایند.

۳- مشخصات کلی، برنامه درسی، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی در چهار فصل جهت اجرا ابلاغ می شود.

رأی صادره در چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۹۱/۴/۱۹ در مورد

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی

- ۱- برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی با اکثریت آراء به تصویب رسید.
- ۲- برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

مورد تأیید است

دکتر سید منصور رضوی

دبیر شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورد تأیید است

دکتر مصطفی رضائیان

دبیر شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت

و تخصصی

مورد تأیید است

دکتر محمدعلی محقق

معاون آموزشی

رأی صادره در چهل و هشتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۹۱/۴/۱۹ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مرضیه وحید دستجردی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و رئیس شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

فصل اول

مشخصات کلی برنامه آموزشی

دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته

رشته تاریخ علوم پزشکی

مقدمه

مطالعه سیر منطقی رشد علمی، همراه با بررسی دلایل پیشرفت و افول علم در جوامع بشری برای محققین عصر حاضر الهام بخش بوده و از میان علوم مختلف، علم پزشکی در جایگاه ویژه‌ای قرار دارد. سرزمین کهن ایران، از دوره قبل از اسلام تاکنون، در علوم گوناگون به ویژه علوم پزشکی دارای سوابق بالنده و آثار برجسته‌ای است که در دو قرن اخیر تا حدود زیادی معقول مانده و در سیطره علوم نوین به دست فراموشی سپرده شده است. لذا ضرورتاً بایستی این میراث عظیم ملی توسط افرادی که مطالعاتشان در تاریخ علوم پزشکی متمرکز است، مورد بازبینی و بازکاوی قرار گیرد. این برنامه در راستای این هدف مقدس تدوین شده تا با ساماندهی تجارب ملل مختلف، زمینه پیشرفتهای آینده را با اتکاء به پشتوانه عظیم فرهنگی کشور خویش و با اعتماد به نفس بیشتر و فارغ از گسست فرهنگی میان نسل‌ها، فراهم ساخته و زیربنای دفاع از نظریات و حقوق دانشمندان بی‌نظیر ایران و اسلام فراهم آید.

دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی (History of Medical Sciences) اولین مقطع تحصیلی این رشته است که در آن پذیرفته‌شدگان ضمن آشنایی با تاریخ پیدایش، تکامل و نوسانات پزشکی و علوم وابسته به آن و بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری، ظهور، افول و بالندگی و رشد آن و نیز بازشناسی و بازکاوی عوامل مختلف تأثیرگذار بر آن، پیوندی میان گذشته و امروز علم برقرار می‌سازند و از مجموعه بررسی‌های تاریخی و علمی خود، عرصه‌های جدیدی برای بهره‌گیری بهینه در زمینه آموزش، پژوهش و تأمین حفظ و ارتقاء سلامت افراد و جوامع بشری فراهم خواهند ساخت.

تاریخچه رشته

آموزش رشته تاریخ علوم پزشکی در برخی کشورها همچون فرانسه، سوریه، انگلستان، آمریکا و ... سابقه طولانی دارد؛ اما ارائه این آموزش به صورت یک رشته مستقل در کشور ما پیش از این مطرح نبوده است. هم اکنون مباحث تاریخ علوم پزشکی همراه با درس اخلاق پزشکی و یا به صورت یک درس مستقل در بعضی رشته‌ها ارائه می‌شود. در چند سال اخیر حرکت جدیدی در جهت احیاء میراث پزشکی، ایجاد دوره‌های آموزشی طب سنتی، داروسازی سنتی و اخلاق پزشکی آغاز شده است و همسو با این حرکت، تأسیس رشته تاریخ علوم پزشکی می‌تواند مکمل اقدامات انجام شده و زمینه‌ساز انجام پژوهش‌های سودمندی در سایر رشته‌های مورد اشاره نیز بگردد. لذا ضرورت تأسیس رشته، در تاریخ ۸۹/۱۲/۷ در چهل و پنجمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی مورد موافقت قرار گرفت و در پی آن این برنامه تدوین شده است که پس از تصویب نهایی شورای مذکور در اختیار دانشگاه‌ها قرار خواهد گرفت.

ارزشها (Values)

بازشناسی سیر تحولات دانش پزشکی، به خصوص در سرزمین بزرگ ایران، توجه ویژه اسلام به پزشکی، تلاش ارزنده دانشمندان ایرانی به خصوص در دوره تمدن اسلامی، نوآوری‌های آنها و چگونگی انتقال علوم از سرزمین‌های اسلامی به دیگر سرزمین‌ها، اثرات مثبت آگاهی از سیر تاریخی تحولات پزشکی و سهم ایران و ملل مسلمان در این تحولات، زمینه‌ساز اعتماد به نفس بیشتر نزد جوانان و نیز فراهم‌کننده عرصه‌های جدیدی از پژوهش و آموزش و پشتوانه تأسیس این رشته است.

رسالت رشته (Mission)

رسالت این رشته عبارت است از تربیت گروهی از متخصصین برخوردار از آگاهی‌های لازم در زمینه تاریخ علوم پزشکی و به خصوص تاریخ علوم پزشکی در دوره تمدن اسلامی است که قادر به بازشناسی منابع کهن پزشکی، ارزیابی آنها و نیز مشارکت در گردآوری و تالیف منابع علمی و انجام پژوهش‌های میان رشته‌ای در سطوح متناسب باشند.

چشم‌انداز رشته (Vision)

با توجه به انتظار جهانی و ملی از کاربرد تجارب ارزنده گذشتگان و بهره‌گیری از میراث عظیم میهنی و اسلامی ما و ضرورت القاء اعتماد به نفس بیشتر نزد دانشجویان و محققین ایرانی، انتظار می‌رود این دوره آموزشی بتواند با تربیت نیروهای کارآمد و آگاه، به سهم خود گام مؤثری در پیشبرد اهداف توسعه علمی و احیاء ارزش‌های ملی - اسلامی بردارد.

اهداف کلی رشته (Aims)

بازشناسی میراث پزشکی بشر و سیر تحولات آن و سهم ایران و ملل اسلامی در نوآوریها و نوآفرینی‌ها در دانش پزشکی گذشته و آثار آن بر علوم پزشکی امروز و تحلیل و ریشه‌یابی دلایل پیشرفت و افول آن و بهره‌گیری از تجارب گذشته برای بالندگی علمی و توسعه آینده می باشد.

نقش دانش‌آموختگان در نظام بهداشتی (Role Definition)

۱- نقش آموزشی

۲- نقش پژوهشی

وظایف حرفه‌ای دانش‌آموختگان (Task Analysis)

الف) در حیطه آموزشی:

- مشارکت در تهیه منابع آموزشی و کمک آموزشی در حیطه تاریخ علوم پزشکی

ب) در حیطه پژوهشی:

- مشارکت در بازشناسی و معرفی میراث تاریخی پزشکی و منابع آن
- انجام پژوهش‌های منبع‌شناختی و تهیه و معرفی منابع مرتبط جهت بازشناسی
- مشارکت در انجام پژوهش‌های فرهنگی، تاریخی و مأخذشناسی در علوم پزشکی.
- بازشناسی نقش دانشمندان ایرانی و اسلامی در نوآوری‌های پزشکی
- بازیابی متون کهن پزشکی و تاریخ مرتبط با طب در تمدن ایرانی و اسلامی
- تحلیل علمی در زمینه چگونگی انتقال دانش پزشکی از ایران به سایر کشورها و بالعکس
- مشارکت در تسهیل و اجرای امور مرتبط در مراکز تحقیقاتی مربوطه

استراتژی‌های اجرایی برنامه آموزشی

راهنمایی که در تدوین این برنامه مورد استفاده قرار گرفته‌اند عبارتند از:

- تحقیقات علوم انسانی (تحقیقات مبتنی بر کتابخانه و مستندات الکترونیکی معتبر)
- تلفیقی از راهبرد دانش‌جو محور و استاد محور
- تقویت حوزه شناخت و فراشناخت
- تلفیقی از دروس اجباری و اختیاری

روش‌های آموزشی:

در هر درس به فراخور اهداف درس و شرایطی که دسترسی به آن مقدور است، از فنون و روشهای آموزشی موثر برای تسهیل یادگیری استفاده خواهد شد. مهمترین این روشها عبارتند از: روشهای نقد و بررسی، بحث در گروه‌های کوچک، پروژه، حل مسئله، سمینار و نظایر آن

شرایط و نحوه پذیرش دانشجو

شرایط ورود به این دوره مطابق با ضوابط و شرایط مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد. داشتن مدرک کارشناسی در کلیه رشته‌های مقطع کارشناسی مصوب و مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و یا وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مواد امتحانی و ضرایب آن

ردیف	مواد امتحانی	ضریب
۱	تاریخ پزشکی	۳
۲	تاریخ علم و تمدن	۳
۳	اطلاعات پزشکی	۲
۴	زبان انگلیسی	۲
۵	زبان عربی	۲

برای کسب اطلاعات از آخرین تغییرات در مدارک تحصیلی مورد پذیرش و مواد امتحانی و ضرایب آزمون ورودی هر سال تحصیلی، به دفترچه آزمون ورودی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته های علوم پزشکی مربوط به همان سال تحصیلی مراجعه شود.

رشته‌های مشابه در داخل کشور

در داخل کشور رشته مشابهی در این زمینه وجود ندارد.

رشته‌های مشابه در خارج از کشور

ارائه دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته و دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته تاریخ علوم پزشکی در تعدادی از کشورها وجود دارد از جمله دانشگاه حلب در سوریه، دانشگاه سوربن در فرانسه، دانشگاه ییل در آمریکا، دانشگاه اکستر در جنوب غربی انگلستان، دانشگاه کیس وسترن در آمریکا ...

شرایط مورد نیاز برای راه‌اندازی رشته

راه‌اندازی این رشته مطابق ضوابط و شرایط شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور می‌باشد.

فصل دوم
مشخصات دوره برنامه آموزشی
دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته
رشته تاریخ علوم پزشکی

مشخصات دوره

۱- نام دوره: کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی

۲- طول دوره و ساختار آن:

طول دوره و ساختار آن مطابق با آئین نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد.

۳- تعداد واحد درسی:

تعداد کل واحدهای دوره ۳۲ واحد به شرح ذیل می باشد:

دروس اختصاصی اجباری (core) ۲۰ واحد

دروس اختصاصی اختیاری (non core) ۸ واحد

پایان نامه ۴ واحد

مجموع ۳۲ واحد

دانشجو موظف است علاوه بر گذراندن واحدهای دوره با تشخیص گروه آموزشی و تایید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه تمامی یا تعدادی از دروس کمبود یا جبرانی (جدول الف) را بگذراند.

الف) جدول دروس کمبود یا جبرانی برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته تاریخ علوم پزشکی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش نیاز
			نظری	عملی	
۰۱	کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی	۲	۳۴	—	—
۰۲	قرائت و تفسیر متون فارسی پزشکی	۲	۳۴	—	—
۰۳	قرائت و ترجمه متون عربی پزشکی	۲	۳۴	—	—
۰۴	زبان شناسی و آشنایی با زبانهای مرسوم در گذشته	۲	۳۴	---	---
جمع		۸			

ب. جدول دروس اختصاصی اجباری (core) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته
رشته تاریخ علوم پزشکی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش‌نیاز یا همزمان
			نظری	عملی	
۰۵	تاریخ عمومی علم	۳	۵۱	—	—
۰۶	روش تحقیق در تاریخ علوم پزشکی	۳	۳۴	۳۴	۰۵
۰۷	مطالعه و بررسی نسخ خطی پزشکی و داروشناسی	۲	۱۷	۳۴	—
۰۸	آموزه‌های اسلامی در علوم پزشکی (پیشگیری و درمان)	۲	۳۴	—	—
۰۹	مبانی نظری طب سنتی ایران	۲	۳۴	—	—
۱۰	تاریخ علوم پزشکی در دوره باستان	۲	۳۴	—	—
۱۱	تاریخ علوم پزشکی در دوره اسلامی ۱	۲	۳۴	—	—
۱۲	تاریخ علوم پزشکی در دوره اسلامی ۲	۲	۳۴	—	۱۱
۱۳	تاریخ داروشناسی در دوره اسلامی	۲	۳۴	—	۱۱ و ۱۲
جمع		۲۰			

ج) جدول دروس اختصاصی اختیاری (Non core) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته
رشته تاریخ علوم پزشکی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیش نیاز یا همزمان
			نظری	عملی	
۱۴	اخلاق، فقه و حقوق پزشکی	۲	۳۴	—	—
۱۵	مفردات و قرابادین	۲	۳۴	—	—
۱۶	فلسفه علم	۲	۳۴	—	—
۱۷	اسباب، علل، دلایل و علامات بیماری‌ها	۲	۳۴	—	۰.۹
۱۸	اصول و مبانی درمان‌شناسی در بیماری‌های عمده در طب سنتی ایران	۲	۳۴	—	۰.۹
۱۹	تدابیر حفظ‌الصحه و اصول پیشگیری	۲	۳۴	—	۰.۹
۲۰	آشنایی با طب مکمل و عامیانه (فولکلور)	۱	۱۷	---	---
۲۱	گاه‌شناسی و گاه‌شماری	۱	۱۷	---	---
جمع		۱۴			

* دانشجو موظف است با توجه به موضوع پایان‌نامه، نظر استاد راهنما و تایید شورای تحصیلات

تکمیلی دانشگاه، تعداد ۸ واحد از دروس جدول فوق (جدول ج) را بگذراند.

فصل سوم
مشخصات دروس برنامه آموزشی
دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته
رشته تاریخ علوم پزشکی

نام درس: کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی

کد درس: ۰۱

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی با مفاهیم فرهنگ و تمدن، تمدن‌های بزرگ بشری و بررسی مقام و نقش تمدن اسلامی در جهان.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

مقدماتی درباره فرهنگ و تمدن، عوامل مؤثر در فرهنگ و تمدن، دوره‌های مختلف تمدن بشر، اشاره‌ای به تمدن‌های بزرگ جهان، اجمالی در فرهنگ و تمدن قوم عرب پیش از اسلام (نظام سیاسی، آداب و رسوم، اخلاق، عقاید و ادیان، فرهنگ، هنر و ...)، اعجاز اسلام در بنیان‌گذاری تمدن بزرگ و جهانی، عصر طلایی تمدن اسلام، مطالعه تأثیر فرهنگ و تمدن اسلامی در تمدن غرب، بررسی اجمالی علل و عوامل شکوفائی و افول فرهنگ و تمدن اسلامی.

منابع اصلی درس:

۱. توین بی، بررسی تاریخ تمدن
۲. همو، تمدن در بوته آزمایش
۳. ویل دورانت، تاریخ تمدن
۴. رالف لینتون، سیر تمدن
۵. هنری لوکاس
۶. تاریخ تمدن
۷. حسین مؤنس، الحضاره
۸. آندره میکس، اسلام و تمدن اسلامی
۹. مونتگمری وات، تأثیر اسلام در اروپا
۱۰. جواد علی، المفصل فی تاریخ العرب قبل الاسلام
۱۱. عفت الشرقاوی؛ فی فلسفه الحضاره الاسلامیه
۱۲. سلیمان خطیب، أسس مفهوم الحضاره فی الاسلام
۱۳. همو، فلسفه الحضاره عند مالک بن نبی
۱۴. یوزف شاخ، تراث الاسلام
۱۵. حسین نصر، علم و تمدن در اسلام
۱۶. عبدالحسین زرین کوب، کارنامه اسلام
۱۷. علی اکبر ولایتی، پویایی تمدن اسلام و ایران

۱۸. علی اکبر ولایتی، نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران ۱۳۸۹

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: فراهم کردن زمینه استفاده آسان از متون طبّی قدیمی با کسب مهارت در خواندن متن، تفسیر عبارات و آشنایی گسترده با کلمات و اصطلاحات متداول و نیز یافتن توانایی مقابله متون قدیمی و تصحیح آنها.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- قرائت متون منتخب طبّی فارسی مربوط به قرون و مناطق مختلف شامل متونی از کتب: ذخیره خوارزمشاهی، الاغراض الطبیّه، خلاصه التجارب، تحفه حکیم مؤمن، مخزن الادویه، الالبینیه، طب یوسفی، میزان الطب، مطلب السؤل تنکابنی، حفظ الصّحه ناصری
- اصطلاحات طبّی موجود در متون منتخب و تفسیر آنها
- قرائت بخش‌های مشابه از کتب طبّی دیگر بر حسب ضرورت
- تهیه فرهنگنامه مختصر برای بخشی از متون منتخب و یافتن معادل‌های آن در منابع علمی روز
- مقابله و تصحیح حداقل ۵۰ صفحه از متن طبّی با مراجعه به نسخه‌های مختلف، بازخوانی و بازنویسی آن.
- تدبیل و تحشیه بر حسب ضرورت

منابع اصلی درس:

۱. ذخیره خوارزمشاهی
۲. الاغراض الطبیّه، تهران، ۱۳۸۰
۳. خلاصه التجارب
۴. تحفه حکیم مؤمن
۵. مخزن الادویه
۶. الالبینیه
۷. طب یوسفی
۸. میزان الطب
۹. مطلب السؤل تنکابنی
۱۰. کفایه الطب ابن حبیش تفلّیسی، تهران ۱۳۹۰
۱۱. هدایت المتعلّمین اخوینی بخارایی، مشهد ۱۳۵۲
۱۲. فوائد افضلیه

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. امتحان کتبی و شفاهی
۲. گزارش کار عملی
۳. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۴. ارائه یک نسخه ترجمه متن فارسی
۵. نظم در حضور
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۰۳

نام درس: قرائت و ترجمه متون عربی پزشکی

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آماده‌سازی دانشجویان برای استفاده از متون طبّی عربی مهم و ترجمه آسان آنها با استفاده از کتب لغات و اصطلاحات.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- قرائت متون منتخب از کتب: قانونچه، القانون، المنصوری، کامل الصناعه الطبیّه، الاقسرائی، شرح الاسباب، تسهیل المنافع، الموجز ابن نفیس، الشامل ابن نفیس، مصالح الابدان و الانفس ابوزید بلخی
- اصطلاحات طبّی موجود در متون منتخب و توضیح آنها
- لغات متداول و ترجمه آنها
- ترجمه متون منتخب به طور کلی

منابع اصلی درس:

۱. قانونچه
۲. منابع الاغذیه و دفع مضارها (رازی)
۳. شرح الاسباب و العلامات
۴. تسهیل المنافع

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

۱. امتحان کتبی و شفاهی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک نسخه ترجمه متن عربی
۴. نظم در حضور
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجویان در کلاس
۷. الموجز

هدف کلی درس: آشنایی اجمالی دانشجویان با چند زبان مرتبط با منابع مورد استفاده در تاریخ پزشکی دوره تمدن اسلامی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- آشنایی با تاریخچه کاربرد پیدایش و تحولات تدریجی زبان ها
- آشنایی اجمالی با زبان های ایرانی (در حد مقدمه فرهنگ معین)
- معرفی زبان های سریانی ، یونانی (اغریقی) ، لاتین و رد پای آنها در منابع طب دوران تمدن اسلامی

۱- زبان سریانی

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه ها و ارتباط آن با سایر زبان های منشعب از ریشه آرامی (مثل عربی ، عبری ، ...)
- کلیات دستور زبان
- معرفی نمونه منابع و متون مرتبط

۲- زبان یونانی (قدیم و جدید)

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه های یونانی در منابع طب سنتی
- کلیات دستور زبان
- معرفی منابع مرتبط

۳- زبان لاتین

- الفباء
- ریشه شناسی مختصر واژه ها و تطورات آن ها در زبان های رایج دنیای غرب
- کلیات دستور زبان
- آشنایی با نمونه هایی از آثار طبی ترجمه شده به زبان لاتین
- آشنایی با امکانات و منابع قابل دسترس برای دانش افزایی

۴- تمرین عملی برای هر یک از زبان های سریانی ، یونانی ، لاتین شامل روخوانی ، نوشتن برخی کلمات ساده

منابع اصلی درس:

۱. مقدمه فرهنگ معین
۲. منابع اختصاصی که توسط اساتید مربوطه معرفی خواهد شد.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

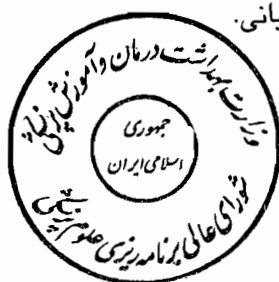
۱. آزمون کتبی
۲. آزمون شفاهی
۳. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس
۷. نظم درحضور

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با تاریخ عمومی علم

رئوس مطالب: (۵۱ ساعت نظری)

- سرچشمه‌های علم: علم اولیه، مصر، بین‌النهرین، فرهنگ آمریکای میانه در روزگار کهن، تمدن مایاها، فرهنگ نوتر آمریکای میانه، تمدن آمریکای غربی
- علم مدیترانه‌ای: تمدن اژه، جهان هومر و هسیود، علم اولیه در آیونی، علم یونان، علم مصری، سرنوشت علم یونانی
- علم در چین: تاریخ چین، نگرش چینی، چین و مرزهای غربی، ریاضیات، اخترشناسی، علوم زمینی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و کشاورزی، پزشکی.
- علم در هند: تاریخ هند، اخترشناسی، ریاضیات، شیمی، فیزیک، علوم زیستی و پزشکی
- وضع فرهنگی جزیره العرب مقارن ظهور اسلام (نجوم، طب، بیطره، ادبیات).
- ظهور اسلام و آثار آن در تحول فرهنگی اعراب (فتوحات و آشنایی با تمدن ملل مغلوب: ایران، روم و یونان، مصر، هند...).
- مراکز علمی جهان مقارن ظهور اسلام (مدرسه اسکندریه، انطاکیه، حران، قنسرین، نصیبین، جندی شاپور، ...).
- نقل و ترجمه علوم از زبانهای یونانی، سریانی، پهلوی و هندی به عربی و بیان سهم هر یک از آنها.
- مترجمان بزرگ و بیت الحکمه، روش و ارزش ترجمه‌ها
- ریاضیات در دوره اسلامی (کتابهای مترجم، ریاضی‌دانهای برجسته، علم جبر، هندسه، مثلثات و...).
- هیأت و نجوم در دوره اسلامی (منجمان بزرگ، آثار نجومی مهم، اسطرلاب و آلات نجومی، رصد‌ها و زیجه‌های مهم: بتانی، ابن یونس، سنجرى، ایلخانی، الغ بیگ ...).
- علم موسیقی (موسیقی‌دانهای بزرگ، کتابهای مهم در علم موسیقی، ارزش آثار موسیقایی مسلمانان).
- فیزیک و فناوری (اصول کلی فیزیک در اسلام، حرکت و نیروشناسی، علم مناظر، ترازو و اندازه‌گیری، ابزارهای مکانیکی).
- کیمیا و علوم خفیه (ماهیت کیمیا، تبدیل فلزات، سیر کیمیاجری در اسلام، کیمیایان نامدار: جابر بن حیان و ارزیابی آثار او، محمد بن زکریای رازی، کیمیا و پزشکی، کیمیا و شیمی).
- جغرافیا در اسلام (دلایل رویکرد مسلمانان به جغرافیا، جغرافیایان نویسان نامدار مسلمان، کتابهای مسالک و ممالک و جغرافیای مهم، نقشه‌های اسلامی).
- وضع فرهنگی و علوم در بیزانس و سرزمینهای زیرسلطه مسیحیان در سده‌های میانی.

از نوزایی (رنسانس) تا انقلاب علمی: اصلاح‌گری، هرمس‌گرایی، لئوناردو داوینچی، زیست‌شناسی در دوران نوزایی، پزشکی، فیزیک، ریاضیات، اخترشناسی

- سده هفدهم و هجدهم (سده ۱۱ و ۱۲ هجری): عصر تدقیق، پیشرفت‌های ریاضی، مراکز علمی، فیزیک، شیمی، زمین‌شناسی، علوم زیستی، اخترشناسی

- علم در سده نوزدهم (سده ۱۳ هجری): تکامل و زمین‌شناسی، زیست‌شناسی، شیمی، فیزیک، اخترشناسی، ریاضیات

- علم در سده بیستم (سده ۱۴ هجری): زیست‌شناسی، پیکرشناسی علوم، فیزیک اتمی و نظریه کوانتوم، نسبیت، اخترشناسی سده بیستم

منابع اصلی درس:

۱. - تاریخ علم کمبریج: کالین ارنان، ۱۳۶۶.
۲. - تاریخ علم: دامپی‌یر، ۱۳۷۱.
۳. - تاریخ علوم: پی‌یر روسو، ۱۳۷۸.
۴. - تاریخ و فلسفه علم: لویس هال، ۱۳۶۳.
۵. - علم در اسلام: [سید حسین نصر]، به اهتمام احمد آرام، تهران، سروش، ۱۳۶۶ ش.
۶. - علم و تمدن در اسلام: سید حسین نصر، ۱۳۵۰ ش.
۷. - تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی: دکتر ذبیح الله صفا، تهران، ۱۳۶۶ ش.
۸. - تاریخ علم در ایران: دکتر مهدی فرشاد، تهران، ۱۳۶۵ ش.
۹. - کارنامه اسلام: دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، تهران، ۱۳۴۸ ش.
۱۰. - انتقال علوم یونانی به عالم اسلامی: دلیسی اولیری، ۱۳۴۲ ش.
۱۱. - تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری: آدم متز، ۱۳۶۲ ش.
۱۲. - احیای فرهنگی در عهد آل بویه: جوئل کرمر، ۱۳۷۵ ش.
۱۳. - تاریخ نجوم اسلامی: کرلو الفونسو نلینو، ۱۳۴۹ ش.
۱۴. - تاریخ پزشکی ایران و سرزمینهای خلافت شرقی: سیریل الگود، ۱۳۵۶ ش.
۱۵. - تاریخ مصوّر تکنولوژی اسلامی: پروفیسور احمد یوسف حسن و دکتر دانالد هیل، ۱۳۷۵ ش.
۱۶. - تاریخ العلوم عندالعرب: عمر فروخ، بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۸۴.
۱۷. - زندگینامه علمی دانشمندان اسلامی: ویراستار حسین معصومی همدانی، تهران، ۱۳۶۵ ش.
۱۸. - جریان های بزرگ در تاریخ اندیشه غربی: باومر، فرانکلین لوفان، گزیده آثار بزرگ در تاریخ اندیشه‌های اروپای غربی از سده‌های میانه تا امروز، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، ۱۳۸۰.
۱۹. - پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، دکتر علی اکبر ولایتی

20- Koyré, A from the closed world to the Infinite Univers, John Hpkins University Press.Last edition

- 21- Koyré, A, new wtonian studies, the university of chicago Press. Last edition
22- Kunn, T.S., The Coperincan Revolution, Cambridge Massachusetts. Last edition

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله بر مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس:

آشنایی دانشجویان با مبانی نظری پژوهش، روش‌ها، مراحل و ابزارهای پژوهش علمی و کسب توانایی نسبی برای انجام پژوهشهای حوزه تاریخ علوم پزشکی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

الف) مبانی پژوهش:

- علم و پژوهش علمی؛ علم تاریخ، موضوع، اهمیت متدولوژی و پیوند آن با موضوع؛ ویژگیهای روش پژوهش در تاریخ به طور عام و تاریخ علم پزشکی به طور خاص؛ موضوع در پژوهشهای تاریخی و ویژگیهای پژوهشگر تاریخ؛ وقایع‌نگار، محقق و مورخ.

دوره‌بندی‌های تاریخی، سبک‌های تاریخ‌نویسی و مکاتب؛ تحول و دگرگونی در تاریخ‌نویسی؛ زمان و مکان و پژوهشهای تاریخ علم به آرشیوها و مراکز منابع، علوم کمکی

ب) روشهای پژوهش:

- درباره روش

- روش گردآوری

- روش تجزیه و تحلیل

- روشهای توصیفی

- پژوهشهای تطبیقی

- پژوهشهای بین رشته‌ای

- شیوه‌های برگه‌نویسی و یادداشت‌های پژوهشی

ج) مراحل پژوهش:

- انتخاب موضوع

- تعیین مسأله پژوهش، تعریف مسأله پژوهش

- پرسشهای پژوهش و فرضیه پژوهشی

- تهیه طرح پژوهش: شرایط و ویژگیهای آن

- کتاب‌شناسی اولیه، گردآوری منابع پژوهش، گردآوری شواهد

- نقد شواهد (بهره‌برداری انتقادی از شواهد و مدارک تاریخی)

- عرضه شواهد (تصفیه، تفکیک و طبقه‌بندی منابع و اطلاعات)

- تألیف نهایی (عرضه یافته‌های پژوهشی)

- نتیجه یا نتایج تحقیق

د) انواع منابع پژوهش در تاریخ علوم پزشکی:

- اسناد و مدارک آرشیوی، عکس، میکروفیلم و منابع موزه‌ای و...
- نرم‌افزارهای علمی - کاربردی و آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی رشته نظیر: Biological Abstract, Medline, ...
- آشنایی با مجلات الکترونیکی Full Text
- آشنایی با سایت‌های معروف و مهم رشته
- ج) نقد منابع:

- نقد درونی و نقد بیرونی
- اصول و معیارهای نقد منابع

منابع اصلی درس:

۱. - روشهای پژوهشی در تاریخ: شارل ساماران، ۴ جلد، مشهد ۷۱-۱۳۷۰.
۲. - مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تاریخ: جی. کیتسن کلارک، تهران، ۱۳۶۲.
۳. - روش تحقیق در تاریخ‌نگاری: جهانگیر قائم مقامی، تهران، ۱۳۵۸.
۴. - تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی: نجیب مایل هروی، چاپ اول، تهران ۱۳۸۰.
۵. - نقد و تصحیح متون: نجیب مایل هروی، چاپ اول، مشهد، ۱۳۶۹.
۶. - روش تحقیق انتقادی متون: گوتلف برگشتراسر، لک لک، ۱۳۷۰.
۷. - روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی: غلامرضا خاکی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۸.
۸. - روش تحقیق کیفی: کاترین مارشال، دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۷۷.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک پروپوزال علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

۷. - صحافی سنتی: (مجموعه مقالات)، به کوشش ایرج افشار، تهران، ۱۳۵۷.
 ۸. - ساخت کاغذ در دوره اسلامی: کورکیس عواد، مجله یادگار، (ش ۹-۱۰)، ۱۳۷۷.
 ۹. - گلستان هنر: قاضی احمد قمی، به کوشش احمد سهیلی خوانساری، تهران، [بی تا].
 ۱۰. - لغات و اصطلاحات فن کتاب سازی: رضا مایل هروی، تهران، ۱۳۵۳.
 ۱۱. - کتاب آرای در تمدن اسلامی: نجیب مایل هروی، مشهد، ۱۳۷۲.
- همچنین مراجعه شود به فهرست مآخذ کتاب تاریخ نسخه پردازی و تصحیح نسخه های خطی، تألیف نجیب مایل هروی، تهران ۱۳۸۰.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. گزارش یک نسخه خطی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

کد درس: ۰۸

نام درس: آموزه‌های اسلامی در علوم پزشکی (پیشگیری و درمان)

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با ویژگی‌های آموزه‌های اسلامی در پزشکی و تأثیر آن بر رشد، شکوفایی و محتوای طب دوران تمدن اسلامی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- منشأ دانش پزشکی از دیدگاه اسلامی

- کلمات کلیدی و مفاهیم آن در فرهنگ اسلامی: سلامت و پیشگیری، بیماری، شفا، درمان، هویت انسان،

پزشک، بیمار، طبیب، خبائث، قضا و قدر و سلامت و بیماری، بهداشت

- منابع آموزه‌های اسلامی در پزشکی: قرآن کریم، روایات، سیره معصومین علیهم‌السلام (منابع اختصاصی:

طب النبوی (ص)، طب الائمه، رساله ذهبیه، فصول المهمه، مجموعه‌های روایی و بررسی محتوا و میزان اعتبار آنها)

- ویژگی‌های طب اسلامی: تدوین مبانی نظری طب اسلامی

- پشتوانه‌های فقهی سلامت در اسلام: قواعد فقهی، ضمانت طبیب، لاضرر، قاعده نفی سبیل اضطرار و حرج،

مقدمه واجب، مقدمه حرام، اولویت دفع مفسده به جلب منفعت، اسراف و تأمین سلامت

- نقش اسلام در رشد و شکوفایی دانش پزشکی:

الف) نقش غیر مستقیم: درهم شکستن نظام طبقاتی و تعمیم آموزش، تأکید بر علم‌آموزی، انتساب شفا به خدا و

قداست کار پزشکی، پزشکی و بهداشت، مقدمه لازم به تحقق یک واجب الهی

ب) نقش مستقیم: ارزش وجود و حیات انسان، وجوب کفایی آموزش و خدمات پزشکی، ضمان طبیب و اثر آن بر

رشد و تکامل دانش پزشکی، درمان‌پذیری بیماریها، ارتباطات روح و جسم و میکروکاسموس و ماکروکاسموس

- ویژگی‌های لازم و پسندیده برای پزشکان و صاحبان حرف پزشکی

- وظایف بیمار

- رهنمودهای ویژه پزشکی

- پیشگیری از بیماری‌های جسمی، روانی، اجتماعی و روحی

- جامعیت و همه‌سونگری در طب اسلامی

- ضمانت‌های اجرایی برای پیشگیری و تأمین سلامت

- نوآوری‌های طب اسلامی

- ارتقاء و سلامت در آموزه‌های اسلامی

منابع اصلی درس:

۱. - الاداب الطیبیه فی الاسلام، جعفر مرتضی‌العاملی، قم، ۱۴۰۳ق.

۲. - اعتقادات صدوق، تهران، ۱۳۸۰ق.
۳. - طب النبوی، ابن قیم جوزیه، تحقیق دکتر عبدالمعطی قلعبی، قاهره.
۴. - طب الاثمه، سید عبدا...، شیر، کویت، ۱۴۱۰ق.
۵. - بهداشت روان، دکتر جعفر بوالهیری، تهران، ۱۳۷۳.
۶. - آیات قرآنی در زمینه بهداشت روانی، دکتر جعفر بوالهیری و همکاران، ۱۳۷۸.
۷. - متون اسلامی پزشکی، دکتر غلامرضا نورمحمدی، قم، ۱۳۸۱.
۸. - مبانی نظری طب اسلامی، دکتر محمدمهدی اصفهانی، تهران، ۱۳۸۴.
۹. - آیین تندرستی، دکتر محمدمهدی اصفهانی، تهران، ۱۳۸۶.
۱۰. - مجموعه ۳۱ جلدی طب القرآن و المعصومین علیهم السلام - مرکز تحقیقات علوم قرآن، حدیث و طب ۹۰ - ۱۳۸۸

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: شناخت مبانی نظری طب سنتی ایرانی اسلامی، چگونگی تفسیر سلامت، بیماری و شیوه‌های درمانی بر پایه آن.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- حکمت نظری و عملی، محسوسات، جایگاه طب در این تقسیم‌بندی.
- تعریف طب و تقسیم‌بندی آن به طب نظری و عملی و جایگاه امور طبیعی، اسباب و علل، دلایل و علائم در این طبقه‌بندی.
- امور طبیعی و اهمیت آن در طب سنتی ایران: ۱- ارکان ۲- امزجه ۳- اخلاط ۴- اعضاء ۵- ارواح ۶- قوا ۷- افعال

منابع اصلی درس:

۱. ذخیره خوارزمشاهی (تذیل مرحوم دکتر سید جلال مصطفوی)
۲. مروری بر کلیات طب سنتی ایران، دکتر محسن ناصری و دکتر رسول چوپانی، دکتر مجید انوشیروانی، مرکز تحقیقات طب سنتی دانشگاه شاهد، سال ۸۸
۳. خلاصه الحکمه
۴. مجمع الجوامع
۵. میزان الطب
۶. مقام رشیق لمنکری طب العتیق
۷. قانونچه چغمینی ترجمه دکتر میر
۸. و

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق یا گزارش علمی
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم

هدف کلی درس:

۱. آشنایی عمیق دانشجویان با سیر تاریخی پیدایش و تحولات پزشکی و عوامل تأثیرگذار بر آن
۲. آشنایی با مکاتب عمده پزشکی دوران باستان
۳. آشنایی با مکاتب پزشکی تأثیرگذار بر طب اسلامی و سنتی
۴. آشنایی با مشاهیر پزشکی دوران باستان

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- پیدایش پزشکی نزد ملل مختلف
- مکاتب عمده پزشکی قدیم (سومر، آشور، کلد، یونان، هند، چین، مصر، ایران و ...)
- مکتب‌های پزشکی در یونان و اثر آن در پزشکی اسلامی (بحث در مورد ماهیت پزشکی یونانی و مهمترین آراء دانشمندان غربی مانند سارتون در این زمینه)
- تأثیرگذاری بقراط در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری جالینوس در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری دیوسکوریدس در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری جوامع اسکندرانیین در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری اوریباسیوس و هرمس در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری یحیی نحوی، پاول آگنیایی و هرون در پزشکی اسلامی
- تأثیرگذاری تئوفراستوس در پزشکی اسلامی
- نقش مکتب ترجمه حنین بن اسحاق از آثار پزشکی اسلامی
- مکتب‌های داروشناسی و گیاه‌شناسی یونانی و اثر آنان بر این علوم در اسلام (مطالعه مهمترین آراء دانشمندان یونانی مانند پلینی و... در این زمینه)
- مکتب‌های سریانی (پزشکی - داروشناسی) و اثر آنان بر این علوم در اسلام
- مکتب‌های هندی (پزشکی - داروشناسی) و اثر آنان بر این علوم در اسلام
- واژه‌شناسی، اصطلاح‌شناسی (پزشکی - داروشناسی) و بررسی تطور زبان‌های فارسی، یونانی و سریانی در تکوین واژه‌شناسی - اصطلاح‌شناسی - داروشناسی اسلامی

منابع اصلی درس:

۱. عیون الانباء فی طبقات الاطباء

۲. تاریخ الحکماء قفطی
۳. مطرح الانظار
۴. تاریخ پزشکی (مرحوم دکتر نجم آبادی)
۵. تاریخ طب و طبابت در ایران
۶. تاریخ پزشکی سیریل الگود
۷. تاریخ پزشکی زیگرید هونکه
۸. طب اسلامی مانفرید اولمان
۹. طب اسلامی ادوارد براون
۱۰. دایره المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ (Encyclopedia of Islamic Medicine (Dr. Hassan Kamal)
۱۱. تاریخ دامپزشکی و پزشکی - دکتر حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲
۱۲. تاریخ پزشکی ۶ جلدی دکتر محرابی
۱۳. تاریخ پزشکی سرمدی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی - تاریخی
۴. ترجمه متون تاریخی
۵. نظم در حضور
۶. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۷. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۸. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: هدف از ارائه این درس آشنایی با ماهیت پزشکی اسلامی و شاخه های وابسته مثل دندانپزشکی، کحالی و مبانئ پیشگیری از بیماریها است. این آشنایی از طریق بررسی آثار مهمترین پزشکان اسلامی و مطالعه در آراء آنان امکان پذیر است.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- آغاز پیدایش علوم عموماً و علم پزشکی خصوصاً در اسلام.
- مراکز تعلیم و تعلم پزشکی در اسلام و ایران (جندی شاپور و بیمارستان های اسلامی)
- معرفی مراکز تحقیق در پزشکی اسلامی
- ذکر و توضیح تعدادی اصطلاح و واژه فارسی و عربی مربوط به درس
- بررسی آثار بختیشوع، ابن سرائیون و ابن ماسویه
- علی بن ابن طبری و کندی
- خانواده ماسرجیس
- ثابت بن قره و قسطا بن لوقا
- مطالعه آثار رازی
- مطالعه آثار نسوی و ابو سعید جرجانی

منابع اصلی درس:

۱. الاحکام النبویه فی الصنائه الطبییه: ابوالحسن علی بن عبدالکریم الحموی، عنی بتحقیقه الاستاذ هاشم، حافظ السلام، قاهره، ۱۹۵۵.
۲. ادب الطیب: اسحق بن علی الرهاوی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۵.
۳. کتاب الاغذیه: اسحاق بن سلیمان اسرائیلی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۶.
۴. الاغراض الطبییه و المباحث العلائیه: سید اسماعیل جرجانی، چاپ عکسی، تهران، ۱۳۴۵ ش.
۵. بستان اطباء و روضه الألباء: محمدرضا الشیبی، مجله المجمع العلمی دمشق، ش ۲، ۱۹۲۳.
۶. تاریخ الاطباء و الفلاسفه: اسحاق بن حنین، متن عربی با ترجمه انگلیسی از فرانز روزنتال، مجله اورینس، ش ۱، ج ۷، ۱۹۵۴.
۷. تاریخ بیمارستانات فی الاسلام: احمد عیسی بک، دمشق، ۱۳۵۷ ق.
۸. تاریخ پزشکی ایران و خلافت شرقی: سیریل الگود، کمبریج، ۱۹۵۱.
۹. تاریخ الحكماء: ابوالحسن علی بن یوسف قفطی، لیبزیک، ۱۹۰۳.

۱۰. تاریخ الطب و الصيد له عند العرب: سامی خلف حمارئه، قاهره، ۱۹۶۷.
۱۱. التجربه الطبیة: جالینوس، با ترجمه انگلیسی، ریچارد والر، آکسفورد، ۱۹۴۴.
۱۲. تذکره الکحالیین: علی بن عیسی کحال، عنی بتصحیحه الحکیم السید غوث، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۳ق.
۱۳. التصریف لمن عجز من التألیف: ابوالقاسم زهروای، به اهتمام س. اسپینک، کالیفرنیا، ۱۹۷۳.
۱۴. تقریر الرازی حول زکام...: فریدون هاو، مجله تاریخ العلوم العربیة، ش ۱، سال ۱، حلب، ۱۹۶۷.
۱۵. تقویم الصحة: ابن بطلان، ترجمه فارسی، به تصحیح دکتر غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰ش.
۱۶. التیسیر فی المداواه و التدبیر: ابو مروان عبدالملک بن زهر، تحقیق الدكتور میشل الخوری، دمشق، ۱۴۰۳ق.
۱۷. الحمیات: اسحاق بن سلیمان، کمبریج، ۱۹۸۱.
۱۸. تاریخ طب اسلامی: ادوارد براون، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۳۷ش.
۱۹. رگشناسی یا رساله در نبض: ابوعلی سینا، با مقدمه سید محمود مشکوه، تهران، ۱۳۳۰ش.
۲۰. طب اسلامی: مانفرد اولمان، ترجمه شده به زبان انگلیسی، ادینبورگ، ۱۹۷۸.
۲۱. برای اطلاع از منابع دیگر مراجعه شود به فهرست منابع کتاب تاریخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ایران، تألیف و ترجمه دکتر مهدی محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ش.
۲۲. دائره المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ (انگلیسی)
- Encyclopedia of Islamic Medicine (Dr. Hassan Kamal)
۲۳. تاریخ دامپزشکی و پزشکی - دکتر حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲
۲۴. تاریخ بیمارستانها - دکتر حسن تاجبخش
۲۵. مطرح الانظار فیلسوف الدوله
۲۶. تاریخ پزشکی ایران جلد ۲ - دکتر نجم آبادی
۲۷. تاریخ روابط پزشکی ایران و پاکستان - پروفیسور حکیم نیر واسطی
۲۸. نزهه الارواح و روضه الافراح - شهر زوری
۲۹. تاریخ پزشکی - سید احسان نگرامی
۳۰. رساله فی الاسنان - حسین بن السحاق

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک اثر از پزشکان دوره اسلامی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: هدف از ارائه این درس آشنایی با ماهیت پزشکی اسلامی است. این آشنایی از طریق بررسی آثار مهمترین پزشکان اسلامی و مطالعه در آراء آنان امکان‌پذیر است.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- مطالعه آثار خوارزمی و علی عباس مجوسی
- مطالعه نقش پزشکان و داروسازان اندلس اسلامی
- مطالعه آثار زهراوی
- ابن سینا
- ابن میمون و سید اسماعیل جرجانی
- ابن هندو و ابن رضوان
- ابن بطلان، ابن مطران و ابن رشد
- علی بن عیسی کحال و ابن نفیس
- طب ایرانی اسلامی در رشته قاره هند و معرفی چهره های شاخص آن.
- حکماء بزرگ عصر صفوی تا پایان دوره قاجار
- بررسی ترجمه آثار پزشکی اسلامی به غرب و نقش این علم در تکوین علم در اروپا (مطالعه در آثار اشتان شنایدر و...)

منابع اصلی درس:

۱. الاحکام النبویه فی الصناعاته الطبیه: ابوالحسن علی بن عبدالکریم الحموی، عنی بتحقیقه الاستاذ هاشم، حافظ السلام، قاهره، ۱۹۵۵.
۲. ادب الطبیب: اسحق بن علی الرهاوی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۵.
۳. کتاب الاغذیه: اسحاق بن سلیمان اسرائیلی، با مقدمه دکتر فؤاد سزگین، فرانکفورت، ۱۹۸۶.
۴. الاغراض الطبیه و المباحث العلائیه: سید اسماعیل جرجانی، چاپ عکسی، تهران، ۱۳۴۵ ش.
۵. بستان الاطباء و روضه الألباء: محمدرضا الشیبی، مجله المجمع العلمی دمشق، ش ۲، ۱۹۲۳.
۶. تاریخ الاطباء، و الفلاسفه: اسحاق بن حنین، متن عربی با ترجمه انگلیسی از فرانز روزنتال، مجله اورینس، ش ۱، ج ۷، ۱۹۵۴.
۷. تاریخ البیمارستانات فی الاسلام: احمد عیسی بک، دمشق، ۱۳۵۷ ق.
۸. تاریخ پزشکی ایران و خلافت شرقی: سیریل الگود، کمبریج، ۱۹۵۱.

۹. - تاریخ الحکماء: ابوالحسن علی بن یوسف قفطی، لیبزیک، ۱۹۰۳.
۱۰. - تاریخ الطب و الصيد له عندالعرب: سامی خلف حمارئه، قاهره، ۱۹۶۷.
۱۱. - التجربه الطبیة: جالینوس، با ترجمه انگلیسی، ریچارد والر، آکسفورد، ۱۹۴۴.
۱۲. - تذکره الکحالیین: علی بن عیسی کحال، عنی بتصحیحہ الحکیم السید غوث، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۳ق.
۱۳. - التصریف لمن عجز من التألیف: ابوالقاسم زهروای، به اهتمام س. اسپینک، کالیفرنیا، ۱۹۷۳.
۱۴. - تقریر الرازی حول زکام...: فریدون هاو، مجله تاریخ العلوم العربیة، ش ۱، سال ۱، حلب، ۱۹۶۷.
۱۵. - تقویم الصحة: ابن بطلان، ترجمه فارسی، به تصحیح دکتر غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰ش.
۱۶. - التیسیر فی المداوه و التدبیر: ابو مروان عبدالملک بن زهر، تحقیق الدكتور میشل الخوری، دمشق، ۱۴۰۳ق.
۱۷. - الحمیات: اسحاق بن سلیمان، کمبریج، ۱۹۸۱.
۱۸. - تاریخ طب اسلامی: ادوارد براون، تهران، ۱۳۳۷ش.
۱۹. - رگشناسی یا رساله در نبض: ابوعلی سینا، با مقدمه سید محمود مشکوه، تهران، ۱۳۳۰ش.
۲۰. - طب اسلامی: مانفرد اولمان، ترجمه شده به زبان انگلیسی، ادینبورگ، ۱۹۷۸.
۲۱. - برای اطلاع از منابع دیگر مراجعه شود به فهرست منابع کتاب تاریخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ایران، تألیف دکتر مهدی محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ش.
۲۲. - دائره المعارف پزشکی جلد ۲۱ (انگلیسی)
(Dr. Hassan Kamal) Encyclopedia of Islamic Medicine
۲۳. - تاریخ دامپزشکی و پزشکی - دکتر حسن تاجبخش، جلد ۱ و ۲
۲۴. - تاریخ بیمارستانها - دکتر حسن تاجبخش
۲۵. - مطرح الانتظار فیلسوف الدوله
۲۶. - تاریخ پزشکی ایران جلد ۲ - دکتر نجم آبادی
۲۷. - تاریخ روابط پزشکی ایران و پاکستان - پروفیسور حکیم نیر واسطی
۲۸. - تاریخ پزشکی ایران دوره قاجار، محسن روستائی، جلد ۱ و ۲
۲۹. - ترجمه اطباء عهد مغلیه (تاریخ پزشکی دوران مغولان هند) - چاندپوری ۱۳۹۰
۳۰. - تتمه صوان الحکمه
۳۱. - نزهه الارواح و روضه الافراح شهر زوری
۳۲. - معجم ادباء الاطباء

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره

۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک اثر از پزشکان دوره اسلامی)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با مبانی داروشناسی یونانی و اسلامی و بررسی تاریخی کتابهای عمده داروشناسان مسلمان به منظور مطالعه سیر تکاملی مکتبهای داروشناسی در جهان اسلام.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- داروشناسی یونانی بر پایه کتاب الحشائش دیوسقوریدس
- داروشناسی در کتاب الحاوی محمد بن زکریای رازی
- داروشناسی در کتاب الصناعه علی بن عباس مجوسی اهوازی
- داروشناسی در کتاب قانون ابوعلی سینا
- کتاب الصیدنه ابوریحان بیرونی
- الابنیه عن حقائق الادویه ابو منصور موفق هروی
- داروهای پیشنهادی در کتاب هدایه المتعلمین اخوینی بخاری
- داروهای پیشنهادی در کتابهای سید اسماعیل جرجانی: یادگار، خفی علائی، الاغراض الطبییه، ذخیره خوارزمشاهی
- داروهای پیشنهادی در تقویم الصحه ابن بطلان
- داروهای پیشنهادی در مفتاح الطب ابن هندو
- مکتب اندلس در معرفی داروها و گیاهان دارویی: غافقی در مفردات الادویه ابن بیطار در الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه، ابن میمون در شرح اسماء العقار، ابوالخیر اشبیلی در عمده الطیب فی معرفه النبات، شریف ادریسی در جامع اسماء النبات.
- فرهنگهای چندزبانی در معرفی داروها و گیاهان دارویی با اشاره به تقویم الادویه و الاغذیه از حبیب بن ابراهیم تفلیسی
- قربادین‌ها: قربادین شاپور بن سهل و قلانسی و سمرقندی، صالحی، کبیر و ...
- کتابهای الادویه المسهله الموجوده فی کل مکان و کتابهای الابدال
- کتابهای اختیارات بدیعی انصاری شیرازی و تحفه المؤمنین حکیم مؤمن و مخزن الادویه عقلی خراسانی

کتاب الماء - ازدی صحاری - انتشارات موسسه تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل.

تقسیم‌بندی داروها در کتابهای پزشکی و داروشناسی

تأثیر داروشناسی اسلامی - ایرانی در داروشناسی غربی

منابع اصلی درس:

۱. - الحشائش دیوسقوریدس: تفسیر کتاب دیاسقوریدون، ابن بیطار، تحقیق ابراهیم بن مراد، بیروت، دارالغرب الاسلامی، ۱۹۸۹.
۲. - الحاوی محمد بن زکریای رازی، حیدرآباد دکن، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۴۰۵ ق.
۳. - الصناعه، علی بن عباس مجوسی اهوازی.
۴. - قانون ابوعلی سینا، تهران، سروش، ۱۳۷۰.
۵. - الصیدنه ابوریحان بیرونی، تصحیح عباس زریاب [خوئی]، تهران، ۱۳۷۰.
۶. - الابنیه عن حقائق الادویه، ابومنصور موفّق هروی، تهران، ۱۳۴۴ [چاپ عکسی].
۷. - هدایه المتعلمین اخوینی بخاری، به اهتمام جلال متینی، مشهد، ۱۳۷۲.
۸. - ذخیره خوارزمشاهی، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۵۵ [چاپ عکسی].
۹. - الاغراض الطبیبه، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۴۵ [چاپ عکسی].
۱۰. - تقویم الصحه ابن بطلان، از مترجمی ناشناس، تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰.
۱۱. - مفتاح الطب، ابن هندو، به اهتمام مهدی محقق، تهران، ۱۳۶۸.
۱۲. - مفردات الادویه ابن بیطار در الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه، ابن میمون در شرح اسماء العقار، ابوالخیر اشبیلی در عمده الطیب فی معرفه النبات (ج۲)، حقه محمد العربی الخطابی، بیروت، دارالغرب الاسلامی، ۱۹۹۵.
۱۳. - اختیارات بدیعی انصاری شیرازی (قسمت مفردات)، تصحیح محمدتقی میر، ۱۳۷۱.
۱۴. - تحفه المؤمنین حکیم مؤمن، با مقدمه محمود نجم آبادی. تهران، [۱۳۳۸] (افست از روی چاپ سنگی).
۱۵. - مخزن الادویه، عقلی خراسانی، تهران، آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۲ (افست از روی چاپ سنگی).
۱۶. - الادویه المفرده، ابن وافد الأندلسی، ضبطه و وضع هوامشه احمد حسن یسبح، بیروت، دارالکتب العلمیه ۱۴۲۰ ق.
۱۷. افزون بر منابع فوق الذکر رجوع شود به فرهنگهای چندزبانی در معرفی داروها و گیاهان دارویی با اشاره به تقویم الادویه و الاغذیه از حبیش بن ابراهیم تفلّیسی، همچنین کتابهای قرابادین و داروشناسی؛ همچنین رجوع شود به فهرست منابع کتاب تاریخ و اخلاق پزشکی در اسلام و ایران: تألیف دکتر مهدی محقق، تهران، سروش، ۱۳۷۴ ش.
۱۸. کتاب الماء
۱۹. بحر الجواهر
۲۰. تعلیقات الاغراض الطبیبه دکتر حسن تاجبخش.
۲۱. کفایه الطب ابن حبیش تفلّیسی - تصحیح زهرا پارسا پور

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق علمی (معرفی یک دارو)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: آشنایی عمیق‌تر دانشجویان با اصول مبانی اخلاق پزشکی و راهکارهای دستیابی به مکارم اخلاقی در رفتار و خودسازی
شناخت مبانی فقهی و احکام عملی آن در خدمات پزشکی و شیوه‌های تجزیه و تحلیل فقهی مسائل پزشکی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

الف) اخلاق پزشکی:

- مروری بر آموزش‌های اخلاق پزشکی با تأکید به فرهنگ اسلامی
- مطالعه موارد (Case Study) و تجزیه و تحلیل آن از ابعاد اخلاقی
- اخلاق پزشکی در آثار طبی سنتی و رابطه پزشک و بیمار و طبیعت
- اخلاق در آموزش و پژوهش طب سنتی
- تلاش در تدوین منشور جامع اخلاق پزشکی بر پایه طب اسلامی و سنتی متناسب با زمان

ب) فقه پزشکی:

- مروری به اصول و مبانی فقه اسلامی
- قواعد فقهی متناسب و ناظر بر مسائل پزشکی
- طرح فقهی مسائل نادر پزشکی
- تلاش در تدوین منبع جامع فقه پزشکی و تعیین مباحث اساسی آن
- استفتائات پزشکی

ج - حقوق پزشکی (مبانی و کلیات)

- قوانین پزشکی در ایران
- قوانین بین‌المللی پزشکی

منابع اصلی درس:

منتخبی از مجموعه کتب و اسناد مرکز تحقیقات اخلاق پزشکی شامل کتب تخصصی فقه پزشکی، اخلاق پزشکی، موسوعه الطیبه الفقہیہ و نیز حقوق پزشکی دکتر محمود عباسی.

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. ارائه یک تحقیق یا گزارش علمی (case report)
۴. نظم در حضور
۵. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: آشنایی با مفردات پزشکی متداول در طب سنتی ایران و مصطلحات داروشناسی در ترکیبات دارویی.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- مفردات طبی شامل ماهیت، طبیعت، افعال و خواص هر یک از آنها (گیاهی، معدنی، حیوانی)
- تهیه ادویه و حفظ آنها
- کیفیت ترکیب ادویه
- اشکال مهم دارو
- آشنایی کلی با انواع داروهای مرکب: آبنات - اقراص - اطرفیل‌ها - ایارجات - ادهان - بخورها - پادزهرها - پاشویه‌ها - تریاقات - جوارشات - جواهر سرمه‌ها - حقن‌ها - حلوها - حب‌ها - حابسات - حمولات - خمیرها - خضاب‌ها - سکنجبین‌ها - سفوفات - سعوطات، سنونات - شربت‌ها - شیافات - ضمادات - طلائات - طبخ‌ها - عطریات - عطوسات - عرق‌ها - غمره‌ها - غرغره‌ها - غسولات - فتیله‌ها - فرزجه‌ها - قیروطات - قطورات - کحول - کمادات - لعوقات - لخلخه‌ها - مفرحات - معاجین - مرهم‌ها - مسمنات - مسهلات - مضمضه‌ها - مقیئات - ملحیات - نقوعات - نوشداروها.

منابع اصلی درس:

۱. حشایش دیسقوریدس
۲. مفردات الحاوی
۳. قانون
۴. اختیارات بدیعی
۵. تذکره داود
۶. جامع ابن بیطار
۷. تحفه حکیم مؤمن
۸. مخزن الادویه
۹. قرابادین کبیر
۱۰. قرابادین شفایی
۱۱. قرابادین صالحی
۱۲. قرابادین سمرقندی

۱۳. فارماکوپه گیاهی ایران
۱۴. فارماکوپه همدرد
۱۵. الشامل - ابن نفیس
۱۶. الاغذیه و الادویه عند حکما الاندلس - خطابی

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. نظم در حضور
۳. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۴. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: آشنایی دانشجویان با فلسفه علم

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- فلسفه علم چیست؟

- تبیین و علیت و قوانین

- تبیین علمی: علیت و غایت‌گرایی، از معقولیت تا ضرورت

- ساختار و ما بعدالطبیعه نظریه‌های علمی: کارکرد تئوری‌های علمی، ابزارنگاری، ذات‌گرایی،

واقع‌گرایی، مسأله اصطلاحات تئوریک و هستی‌های تئوریک، تئوری‌ها و مدل‌ها

- معرفت‌شناسی تئوری‌سازی علمی، معرفت‌شناسی آزمایش علمی، عدم قطعیت

- جایگاه تاریخ علم و ما بعدالطبیعه در علم

- نسبی‌گرایی در علم

- عقلانیت علم

- رئالیسم علمی

- جامعه‌شناسی علم

منابع اصلی درس:

- *Scientific Knowledge and Social Theory*: Barry Barnes, 1974 london. Routledge.
- *Philosophy of Science*: Alex Rosenberg, london, Routledge, (Last edition)
- *Theories of Explonations*: Joseph Pitt, (ed.), Oxford, Oxford University Press. (Last edition)
- *The Scientific Revolution*: Steven Shapin, Chicago, University of chicago Press, (Last edition)
- *The Rationality of Science*: William Newton-smith, london, Routledge, (Last edition)
- *The Structure of scientific Theories*: fredrik Suppe, Urbaria, University of Illionois Press, (Last edition)
- *The Sociology of Science*: Robert Merton, Chicago, University of Chicago Press, (Last edition)

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. نظم در حضور
۳. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.

۴. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: شناخت بیماری‌ها و نشانه‌های آن‌ها و مراحل مختلف سیر بیماری‌ها و نحوه تشخیص و تفسیر بیماری‌ها بر پایه طب سنتی ایران.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

اسباب علل و علامات:

- تعریف صحت و مرض
- اختلال در افعال و اقسام آنها
- بیماری‌های مفرد و مرکب
- سوء مزاج، اقسام سوء مزاج
- سوء هیأت ترکیب و اقسام آن (امراض کجی، ناهنجاری پوست، مجاری، اوعیه، عدد، وضع)
- مرض ترکیب (اورام، بثور، ...)
- تفرق اتصال
- مراحل زمانی چهارگانه بیماری (ابتدا، تزاید، انتها، انحطاط)
- اسباب بیماری (باده، سابقه، واصله)
- سته ضروریه

دلایل و علائم:

- ملمس، نبض ساده و مرکب و اقسام آنها (طویل، قصیر، معتدل، عریض، ضیق، شاهرغ منخفض عظیم، صغیر، غلیظ، موجی، غزالی و ...)
- قاروره

منابع اصلی درس:

۱. اسباب والعلامات، سمرقندی
۲. شرح الاسباب والعلامات، نفیس بن عوض
۳. رموز اعظم، حکیم اعظم خان
۴. طب اکبری، حکیم اکبرشاه ارزانی
۵. تفریح القلوب، حکیم اکبر شاه ارزانی
۶. مروری بر کلیات طب سنتی، دکتر ناصری، دکتر رضائی، دکتر چوپانی
۷. دائرة المعارف پزشکی جلد ۱ و ۲ (انگلیسی)

Encyclopedia of Islamic Medicine (Dr. Hassan Kamal)

۸. - الحشائش دیوسقوریدس: تفسیر کتاب دیاسقوریدون، ابن بیطار، تحقیق ابراهیم بن مراد. بیروت، ۱۹۸۹.
۹. - الحاوی محمد بن زکریای رازی. حیدرآباد دکن، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۴۰۵ ق.
۱۰. - کامل الصناعه، علی بن عباس مجوسی اهوازی.
۱۱. - قانون ابوعلی سینا، تهران، ۱۳۷۰.
۱۲. - هدایه المتعلمین اخوینی بخاری، به اهتمام جلال متینی، مشهد، ۱۳۷۲.
۱۳. - ذخیره خوارزمشاهی، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۵۵ [چاپ عکسی].
۱۴. - الاغراض الطبییه، سید اسماعیل جرجانی، تهران، ۱۳۴۵ [چاپ عکسی].
۱۵. - تقویم الصحه ابن بطلان، از مترجمی ناشناس، تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران، ۱۳۵۰.
۱۶. - مفتاح الطب، ابن هندو، به اهتمام مهدی محقق، تهران، ۱۳۶۸.
۱۷. - تقویم الابدان - ابن جزله

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: شناخت شیوه‌های مختلف درمانی در طب سنتی ایران و شناسایی بیماری‌های قابل درمان با طب سنتی به روش طب مذکور و نیز شناسایی بیماری‌های مشکل‌دار در طب کلاسیک که با طب سنتی قابل درمان کامل یا نسبی می‌باشد.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- اصول و مبانی پیشگیری در مقابله با بیماری‌ها و اصول و مبانی درمان‌شناسی
- درمان‌های طبیعی (تغذیه، ریاضت و ...)
- درمان‌های دارویی
- درمان‌های جراحی
- تقطیر طلی، تکمید، جبر، ربط، کی، قی، اسهال، تنقیه، علق، فصد، حجامت و
- بیماری‌های مهم: صداع شقیقه، سرسام، مالیخولیا، صرع، سکت، فالج، لقوه، رعشه، تشنج، زکام، رمد، بیماری‌های چشم، گوش، بینی، دهان و دندان، اشکالات بلع، سرفه، ذات‌الریه، سل، ذات‌الجنب، ربو، خفقان، نفث‌الدم، بیماری‌های معده، غشی، مغض، فواق، هیضه، اسهال، زحیر، قولنج، بیماری‌های کبد، استسقاء، بیماری‌های سیروز، یرقان، بیماری‌های کلیه، مثانه، مقعد، دستگاه تناسلی، فتق، نقرس، عرق‌النساء، درد مفاصل، حذب، دوالی، داء‌الفیل، سعه، بهق، جذام، حکه، جرب، شری، حصف، حصبه (سرخک)، جدری، ثالول، اورام، سرطان، خنازیر، تب‌ها و
- بیماری‌هایی که در زمان حاضر درمان آنها با طب سنتی مرجح می‌باشد.

منابع اصلی درس:

۱. الحاوی
۲. المنصوری
۳. قانون
۴. کامل الصناعه الطبیه
۵. هدایه المتعلمین
۶. ذخیره خوارزمشاهی
۷. الاغراض الطبیه
۸. خلاصه التجارب

۹. میزان الطب
 ۱۰. خلاصه الحکمه
 ۱۱. علاج الامراض
 ۱۲. مروری بر کلیات طب سنتی، دکتر ناصری، دکتر رضائی، دکتر چوپانی
- و.....

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسه‌های علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

هدف کلی درس: شناخت راهکارهای علمی و شیوه‌های پیشگیری از بیماری‌ها، حفظ سلامت و ارتقاء آن به تناسب شرایط فردی و محیطی بر اساس طب سنتی ایران به منظور انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌های ارتقاء سلامت با توجه به شرایط علمی روز.

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- سته ضروریه
- مفهوم سلامت و مشخصه‌های آن
- تغذیه و اختیار غذا بر حسب کیفیت مزاج، تعدیل، انتقال به مزاج افضل، آداب تغذیه، ناسازگاری‌ها، طبع و تهیه و نگهداری غذا
- ترویج و آداب آشامیدن آب و تدابیر مربوطه
- حرکت و سکون بدن، ریاضات مختلف، ریاضات خاص هر عضو، دلک، غمز و کبس و ربط
- تدبیر حرکات تفسانیه
- تدبیر استحمام
- تدبیر نوم و یقظه (انواع رؤیا)
- تدبیر احتباس و استفراغ
- تدبیر جامع
- تدبیر بر حسب فصول، طبایع مساکن
- فساد هوا و تدبیر آن
- تدبیر زنان باردار، شیرده و اطفال و تدبیر امراض لاحقه
- تدبیر اطفال و تعدیل اخلاق انسان
- تدبیر رضاع و شرایط مرضعه و تربیت طفل بعد از رضاع
- احوال و امراض ویژه اطفال و تدبیر آنها
- تدبیر جوانان و میان‌سالان و سالمندان
- تدبیر مسافرتین
- بهداشت عمومی از دیدگاه پزشکی نیاکان

منابع اصلی درس:

۱. قانون جلد ۱

۲. خلاصه الحکمه
۳. ذخیره خوارزمشاهی
۴. منافع الاغذیه و دفع مضارها
۵. حفظ الصحة ناصری
۶. مروری بر کلیات طب سنتی، دکتر ناصری و همکاران
۷. قانونچه چغمینی، ترجمه دکتر میر
۸. حفظ صحت - ناصر الحکماء

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش‌نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی فراگیران با شاخه های مختلف طب مکمل در زمان حاضر و باورهای مردم در مسائل پزشکی و نحوه جمع آوری و ارزیابی آنها

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری)

- شاخه های مختلف طب مکمل در زمان گذشته و حاضر (آب درمانی، گل درمانی، اسانس درمانی، گیاه درمانی، هیپنوتیزم، ...)
- معرفی اجمالی مهمترین موارد آنها
- طب عامیانه و نحوه جمع آوری و تحلیل اطلاعات مربوط به آن
- معرفی منابع قابل دسترس برای انجام تحقیقات کتابخانه ای در زمینه های فوق

منابع اصلی درس:

۱. کتاب جامع طب طبیعی ۳ جلدی به زبان انگلیسی (textbook of natural medicine) ، تالیف ژوزف ای. پیزورنو و میکائیل تی. موری، ۲۰۰۵ میلادی
۲. مروری بر کلیات طب سنتی ایران، دکتر محسن ناصری و دکتر رسول چوپانی، مجید انوشیروانی، مرکز تحقیقات طب سنتی دانشگاه شاهد، سال ۸۸
۳. مجموعه مقالات کنکره طب عامیانه، سال ۱۳۸۷
۴. و

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۳. نظم در حضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۶. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

پیش نیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف کلی درس: آشنایی با تقویم‌های متداول در دوره تمدن اسلامی و نحوه تطبیق آنها با یکدیگر

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری)

- تاریخچه مختصری از چگونگی اندازه گیری زمان نزد ملل مختلف
- واحدهای اندازه گیری زمان و چگونگی تدوین تقویم‌ها
- تقویم های رومی، میلادی (ژولین، گریگورین)، اسامی ماه ها و چگونگی گاه شماری در آنها
- تقویم جلالی
- تقویم هجری قمری
- تقویم هجری شمسی
- راهکارهای تعیین جایگاه یک روز در تقاویم هجری قمری، هجری شمسی، میلادی
- معرفی جدول های تطبیقی

منابع اصلی درس:

- ۱- مسأله کیبسه های جلالی - تقی ریاحی ۱۳۳۴
- ۲- تاریخ تاریخ در ایران - رضا عبداللهی
- ۳- تاریخ ادبیات - استاد جلالی همائی
- ۴- زیج ایلخانی - خواجه نصیرالدین طوسی
- ۵- بیست مقاله - حسن تقی زاده
- ۶- گاه شماری هجری قمری - رضا عبداللهی - مجله نجوم شماره ۱۸۳

شیوه ارزشیابی دانشجو:

۱. آزمون کتبی
۲. انجام محاسبات تطبیقی برای تعدادی از ایام تاریخی
۳. نظم درحضور
۴. ارائه مقاله در مورد یکی از موضوعاتی که توسط اساتید درس ارائه می شود.
۵. ارائه کنفرانسهای علمی در طی دوره
۶. پرسش و پاسخ در ضمن تدریس در طول ترم
۷. نحوه مشارکت دانشجو در کلاس

فصل چهارم
ارزشیابی برنامه آموزشی
دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته
رشته تاریخ علوم پزشکی

۱- هدف ارزشیابی برنامه :

- الف) دستیابی به وظایف و انتظارات حرفه ای از دانش آموختگان این دوره (Task oriented)
- ب) تعیین کاستی ها، فزونی ها و نقاط قوت و ضعف برنامه
- ج) اصلاح و ارتقاء تدریجی برنامه

۲- نحوه انجام ارزشیابی برنامه:

نحوه انجام ارزشیابی برنامه بصورت ارزشیابی تراکمی (Summative Evaluation) و با مشارکت اساتید، فراگیران، صاحب نظران دیگر و به مسئولیت هیأت ممکنه گروه تاریخ علوم پزشکی تعیین می گردد.

۳- مراحل اجرایی ارزشیابی برنامه

- تعیین اهداف ارزشیابی
- تهیه ابزار ارزشیابی
- اجرای ارزشیابی
- تحلیل نتایج بدست آمده
- تصمیم گیری
- ارائه پیشنهاد به شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

۴- تواتر انجام ارزشیابی

در خاتمه هر دوره آموزشی

۵- شاخص های پیشنهادی برای ارزشیابی برنامه :

- میزان امتیاز کسب شده در آزمون های پایان دوره آموزشی براساس وظایف حرفه ای
- میزان دستیابی به توانایی های حرفه ای درمقایسه با اهداف پیش بینی شده برای دوره
- تعیین میزان کارایی دانش آموختگان از دیدگاه مدیران گروه های آموزشی درارتباط با ایفای وظائف حرفه ای آنان

۶- معیارهای موفقیت برنامه در مورد هر شاخص:

- میزان امتیاز کسب شده در آزمون های پایان دوره آموزشی بیش از ۷۰٪
- میزان دستیابی به توانایی های حرفه ای بیش از ۸۰٪
- میزان کارایی دانش آموختگان از دیدگاه مدیران گروههای آموزشی بیش از ۷۵٪

